

Kako je nastala pesem, zakaj? Mislim, da pesniku ni lahko na to odgovoriti. Mar je pretirano, če rečem, da se poezija, vsa in vselej, razpenja med življenjem in smrtjo? Tudi ta moja četa: bila je življenje, postala je smrt, vrnila se je v življenje. Pesem je prišla pred skoro dvema desetletjema kot hip vznemirjenosti ob nečem in bila je želja, kajpak moja, da bi se mrtvi vrnili v živi svet spominov, v svet, ki obkroža pesnika z vsemi upi, zanosi, tegobami, ljubeznimi, sovraštvi od trnja do zvezd, od cvetja do zgubljanja v globočine negotovosti. Preveč je bila verjetna, da bi jo bilo mogoče najti v vseh časih in v številnih usodah, v kaplji krvi tistih, ki so bili, in tistih, ki so; postala in ostala je delček mojega univerzuma. Če je bila večja od pesnika, ga bo preživela, če pa je pesnik večji od svoje pesmi, bosta skupaj ostala majhna.

(1963)

Slavko Janevski

Aco Šopov

Oči

Tri dni na rokah čez gore in tokave,
tri dni smo te žalostni, grenki nosili
in mene so pekle te rane krvave,
ko da bi žerjavko v srcu mi trosili.

Tovariši trudni bili so in lačni,
razpokala grla, se rame upognile;
obupani zrlji v obraz so tvoj mračni,
v oči tvoje blodne, ki bodo ugasnile.

Jaz pa sem vedel, spet bodo vzplamtele,
borcem svetile in jih bodrile,
v jutrih premrlih jih grele ko sonce,
ne bodo umrle in nas zapustile.

Večer, tvoj poslednji, v planinski vasi.
Tovariši zbrani. Bosi, razcapani,
namrščenih čel, malodušni v nadlogi,
kot njihove puške prazni, ubogi.
Neslišno ko reka, ki leno pretaka
se, šlo od človeka je do človeka:
»Boj krvav, tovariši, nas jutri čaka,
a nas je le malo, le drobna peščica! . . .«
Tedaj so uporno zardela ti lica.
Moči si nam vlila, obup razpršila

z očmi kakor mesec, ki svetle in mile
so temno, pošastno noč v hipu zjasnile.

Kot tákrat, kot tákrat, se spomniš, o, draga,
večera prezeblega zgodnje pomladi,
ko najino srečo, nesluteno, spečo,
zbudili so ostri, svinčeni rafali?
Nagubala čelo, ko tigra planila
razjarjena v noč si krvavo, grozečo,
z očmi, ki sijale so srd in sovraštvo,
sejale pravico v sovragov si gnečo.

Nato pa . . . nato pa večer tvoj poslednji.
Z bolestjo sem slutil, zdaj zdaj boš ugasnila . . .
še pomnim: v krvavem si krču se zvila,
utihnila ustne so v trudnem šepetu,
oči zasijale v predsmrtnem lesketu.
Z očmi temi v duši, s prisego sveto,
ponoči v zasedo sem šel s svojo četo.

Ob zori, ko smrt je krožila nad nami,
pogrešil sem tvojo ob svoji rami . . .
A borci hlepeli so po maščevanju.
O, videl sem, videl v neusmiljenem klanju,
kako so se tvoje vere navzeli
jeleni ti brzi in lahni ko ptica.
In tvoje oči so s srditim iskrenjem
obžarjale njihova prašna lica.

Tri dni na rokah čez gore in tokave,
tri dni smo te žalostni, grenki nosili,
in mene so pekle te rane krvave,
ko da bi žerjavko v srce mi trosili.

Prev. Ivan Minatti

Po mojem mnenju je pesem tista, ki mora odkriti pesnika, ne pa njegovo ime na naslovni strani knjige. So pesniki, ki napravljajo od ene pesniške zbirke do druge tolikšne obrate in skoke, da bralec nujno pomisli, kako gre za različne pesniške narave. Nasprotno, pesnik mora vtisniti v pesem vspolno ustvarjalno osebnost, jo prežeti s slehernim utripom svojega pesniškega občutenja in se do kraja poenotiti z njo. Kolikor bolj mu uspe vnesti vanjo

svoj pesniški nemir in zapisati svojo pesniško osebnost, toliko bolj postane njegov JAZ v pesmi JAZ za vse.

Razumljivo je, da pesnik bogati svoja življenjska in pesniška spoznanja, da se spreminja. Toda to spreminjanje je posledica njegovega pesniškega dozorevanja, njegovega odraščanja na poti k pesniškim višinam. Tedaj se kot rdeča nit skozi vse pesmi vleče njegova pesniška osebnost, njegova pesniška izvirnost, in bralec ga prepozna v vsaki pesmi in more z gotovostjo reči: to je ta in ta pesnik.

Če govorim o pesmi OČI ali o pesmi LJUBEZEN — pomeni to, da spregovorim o celotnem pesniškem razvoju do zdaj, o svoji neizmerni ljubezni do ženske, ki je poosebljena s svobodo in z domovino in z žrtvami in z našim nacionalnim obstojem in bivanjem. To pomeni spregovoriti o tisti neizmerni ljubezni, ki še danes plameni v vsaki moji pesmi in za katero ne verjamem, da bo kdaj ugasnila. No, ta ljubezen se je še bolj razplamtela v mojih knjigah NEBIDNINA in GLEDAČ U PEPEO — vse do moje zadnje knjige. Kaj v PESMI ČRNE ŽENSKÉ ne plamtijo oči moje neizmerne ljubezni tudi tako, kot so plamtele nad utrujenimi borci moje partizanske brigade in jim vlivale pogum, neomajnost, upanje in vero vase?

Pesem OČI ni samo priprava na moja kasnejša pesniška prizadevanja, ampak je napoved mojega pesniškega življenjepisa.

Drugače pa se je zamisel za samo pesem porodila v hudih razmerah partizanskega bojevanja, napisana pa je bila v prvih dneh osvoboditve.

Hotel sem se bojevati — in sem se bojeval. Hotel sem pisati — in pisal sem. V tem so mi pomagali življenje, partizanski boj proti fašističnim zavojalcem in želja po svobodi mojega naroda.

(1976)

Aco Šopov

Komentar o večpomenski in nedvomno antologijski pesmi vidnega makedonskega in jugoslovanskega pesnika in akademika Aca Šopova OČI sem sestavil iz izjav, ki jih je dal priljubljeni pesnik za sarajevski časopis Odjek. Ta celoviti in prepričljivi pogovor s pesnikom Šopovom je večje vodila Gordana Mihailova Boškova. Besedilo je bilo objavljeno v Odjeku št. 21, 1.—15. november 1976.

M. R. Blečić

Dušan Matić

Zapisano po bombardiranju Beograda na veliko noć 1944

The milk of human kindness
SHAKESPEARE

Nekoč napoči dan, ko boš pod brestom na klopi pripovedoval,
pripovedoval o tem, kar je danes, samo danes;
pripovedoval,
da je kot hude sanje, ki minejo; kot nepreživljena groza,
ko boš na klopi pripovedoval.